

ZASADA JAWNOŚCI UNIJNEGO PRAWA SPÓŁEK – GWARANCJĄ BEZPIECZEŃSTWA OBROTU

Zasada jawności, określana również jako zasada transparentności statusu prawnego i majątkowego każdej jednostki gospodarczej¹, służy realizacji zasady bezpieczeństwa i pewności szeroko rozumianego obrotu prawnego. Jawność danych spółek pozwala zarówno wspólnikom czy akcjonariuszom, jak również osobom trzecim, na zapoznanie się z sytuacją prawną i finansową, dokumentami oraz tożsamością osób uprawnionych do zaciągania zobowiązań w imieniu spółki. Celem zapewnienia jawności danych spółki sądy rejonowe (sądy gospodarcze) prowadzą w systemie informatycznym Krajowy Rejestr Sądowy², gwarantując każdemu zainteresowanemu prawo dostępu do danych zawartych w rejestrze za pośrednictwem Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego³. Wydawanie odpisów, wyciągów i zaświadczeń oraz udzielanie informacji z rejestru są podstawowym zadaniem Centralnej Informacji. Nadto dla podmiotu wpisanego do rejestru prowadzone są w sądach rejestrowych odrębne akta rejestrowe, obejmujące w szczególności dokumenty stanowiące podstawę wpisów, na podstawie których wydawane są odpisy na żądanie każdego zainteresowanego, któremu przysługuje nieograniczone prawo przeglądania akt rejestrowych podmiotów wpisanych do rejestru. Niezależnie od możliwości uzyskiwania informacji z jawnego Krajowego Rejestru Sądowego oraz jawnych akt rejestrowych, wpisy do rejestru na podstawie obowiązujących przepisów podlegają obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Zasada jawności realizowana jest więc w krajowym porządku prawnym niejako w trzech płaszczyznach: udzielania informacji z publicznego jawnego rejestru, udostępniania danych z jawnych akt rejestrowych oraz dokonywania ogłoszeń w dzienniku urzędowym o zasięgu krajowym.

W związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej pojawiły się w krajowym porządku prawnym nowe wyzwania sprowadzające się z praktycznego punktu wi-

1 C. Żuławska, *Zasady prawa gospodarczego prywatnego*, Warszawa 2007, s. 2.

2 Ustawa z dnia 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 2007.168.1186 ze zm.).

3 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19.12.2006 r. w sprawie ustroju i organizacji Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowych zasad udzielania informacji z Rejestru i udostępniania kopii dokumentów z katalogu (Dz.U. 06.247.1811 ze zm.).

dzenia do obowiązku stosowania i wykładni prawa europejskiego. Bezpośrednie stosowanie norm prawa unijnego w krajowym porządku prawnym oraz posługiwanie się prawem wspólnotowym jako podstawą roszczeń i w konsekwencji rozstrzygnięć w konkretnych sprawach, pozostaje niejako w związku z koniecznością dokonywania oceny zgodności stosowanych w danym postępowaniu przepisów prawa polskiego z przepisami prawa europejskiego. Powyższe wymaga znajomości prawa europejskiego i orzecznictwa wspólnotowego – w odniesieniu do praktycznego sądowego stosowania prawa, między innymi w związku z możliwością występowania z pytaniami prejudycjalnymi do ETS celem interpretacji i wykładni prawa wspólnotowego.

Postrzegane w ostatnich latach usuwanie różnic prawnych poprzez harmonizację krajowych systemów prawa spółek i ustalanie pewnych minimalnych standardów, określane jest często mianem europeizacji prawa spółek. Określone w przepisach unijnych uregulowania wspólne pozwalają nie tylko na zbliżanie systemów prawnych państw członkowskich, ale również gwarantują wymagane przez prawo wspólnotowe minimum kontroli procesu podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Niezwykle istotne z punktu widzenia funkcjonowania spółek prawa handlowego wydają się przepisy regulujące jawność danych spółki wprowadzane do porządku prawnego państw członkowskich pod wpływem Pierwszej Dyrektywy Rady z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w Państwach Członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi Traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno współników, jak i osób trzecich⁴, zmienionej Dyrektywą 2003/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 czerwca 2003 r. zmieniającą dyrektywę Rady 68/151/EWG w zakresie wymagań dotyczących jawności w odniesieniu do niektórych typów spółek⁵.

W polskim porządku prawnym powołane wyżej dyrektywy implementowane zostały zarówno w ustawie z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym⁶, jak i w przepisach ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks Spółek Handlowych⁷. Wprawdzie zmiany wprowadzone powołaną wyżej Dyrektywą 2003/58/WE implementowane zostały do krajowego porządku prawnego ustawą z dnia 18 października 2006 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz nie-

4 Pierwsza Dyrektywa Rady z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie koordynacji gwarancji, jakie są wymagane w Państwach Członkowskich od spółek w rozumieniu art. 58 akapit drugi Traktatu, w celu uzyskania ich równoważności w całej Wspólnocie, dla zapewnienia ochrony interesów zarówno współników jak i osób trzecich (Dz.U. UE.L.68.65.8 ze zm.).

5 Dyrektywa 2003/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 czerwca 2003 r. zmieniająca dyrektywę Rady 68/151/EWG w zakresie wymagań dotyczących jawności w odniesieniu do niektórych typów spółek (Dz.U. UE.L.03.221.13).

6 Patrz przypis 2.

7 Ustawa z dnia 15.09.2000 r. Kodeks Spółek Handlowych (Dz.U. 2000.94.1037 ze zm.).

których innych ustaw⁸, to jednak do dnia dzisiejszego przepisy te nie znajdują praktycznego zastosowania. Należy w szczególności podkreślić, iż zmienione przepisy zapewniają składanie wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego i przesyłanie orzeczeń sądowych oraz udzielanie informacji, w tym udostępnianie odpisów dokumentów przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego drogą elektroniczną. Zagwarantowana obowiązującymi przepisami „droga elektroniczna” sprowadza się do wysyłania i otrzymywania jawnych danych spółek w miejscu przeznaczenia za pomocą urządzeń elektronicznych, służących do przetwarzania i przechowywania danych, a także do całkowitego przekazywania, dostarczania i odbierania tych danych za pomocą powszechnie używanych dróg komunikacji elektronicznej, w tym również Internetu. Należy również wskazać, iż obok dotychczasowej możliwości uzyskiwania w formie papierowej informacji z rejestru za pośrednictwem Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego – pojawiła się możliwość dostępu do jawnych danych spółek poprzez wydawanie odpisów, wyciągów i zaświadczeń z rejestru w formie elektronicznej. Wprawdzie tylko papierowa forma odpisu zachowała moc dokumentu wydanego przez sąd (z uwagi na konieczność używania urzędowych pieczęci), to jednak sama możliwość uzyskiwania odpisów, wyciągów i zaświadczeń z rejestru w formie elektronicznej zdecydowanie usprawni korzystanie przez przedsiębiorców z dostępu do jawnych danych spółek. Jeszcze istotniejsze z praktycznego punktu widzenia może okazać się pozyskiwanie kopii dokumentów z elektronicznego katalogu dokumentów spółek zarówno w formie elektronicznej, jak i formie tradycyjnej, papierowej. Udostępnianie żądanych dokumentów drogą elektroniczną ma być realizowane przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego w sposób w pełni automatyczny, gwarantujący bezpieczną i skuteczną wymianę korespondencji. Zmiany regulacji krajowych wprowadzone w związku z implementacją powołanych wyżej dyrektyw unijnych mogą okazać się decydujące w zakresie realnego korzystania z zasady jawności szeroko rozumianego obrotu prawnego

Powołane wyżej regulacje unijne mające na celu koordynację przepisów prawa krajowego dotyczących jawności, ważności zobowiązań spółek oraz ich nieważności, mają szczególne znaczenie przede wszystkim przez zapewnienie ochrony interesów osób trzecich. Jawność danych spółki stanowi niezbędną gwarancję bezpieczeństwa obrotu, przy czym należy podkreślić, iż podstawowym celem staje się obecnie upraszczanie pozyskiwania informacji o spółkach, tak aby wszelkie dane były w prostszy i szybszy sposób dostępne dla zainteresowanych stron. Nie bez znaczenia są również starania, aby upraszczać ciężące na spółkach formalności związane z jawnością (między innymi zmieniane są obszerne regulacje mające na celu zharmonizowanie wymagań stosowanych w odniesieniu do dokumentów księ-

8 Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2006.208.1540).

gowych). Zasadniczo wprowadzana jest możliwość wyboru składania przez spółki obowiązkowych dokumentów i informacji w formie papierowej lub elektronicznej, ze wskazaniem, iż forma elektroniczna ułatwia przetwarzanie danych i odpowiednio umożliwia usprawnienie otrzymywania przez zainteresowane strony odpisów takich dokumentów i informacji zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej.

Rada Europy w swych licznych komunikatach wielokrotnie podkreślała, iż zmniejszenie obciążeń administracyjnych jest istotne dla wzmocnienia europejskiej gospodarki, w szczególności z uwagi na potencjalne korzyści, jakie mogą z tego wynikać dla małych i średnich przedsiębiorstw. Należy w szczególności podkreślić eksponowaną konieczność upraszczania dorobku prawnego w zakresie prawa spółek, rachunkowości i audytu, w szczególności celem minimalizowania kosztów administracyjnych, wynikających z obowiązujących przepisów prawa. W odniesieniu do powołanej wyżej pierwszej dyrektywy – określanej często mianem dyrektywy jawności, postuluje się przykładowo odstępianie od obowiązku dokonywania ogłoszeń w krajowych dziennikach urzędowych, bowiem wszelkie informacje stają się dostępne w Internecie za pośrednictwem elektronicznych rejestrów przedsiębiorców. Powszechne korzystanie z dobrodziejstw techniki, w tym elektronicznej formy jawnych danych spółek, zapewni europejskim przedsiębiorcom nie tylko realną redukcję kosztów administracyjnych, ale przede wszystkim możliwość bardziej efektywnego funkcjonowania w wysoce konkurencyjnym otoczeniu w ujęciu globalnym.

Wprawdzie powołana wyżej pierwsza dyrektywa implementowana została do krajowego porządku prawnego, jednak jak podniesiono powyżej – wprowadzone regulacje nie znalazły do dnia dzisiejszego praktycznego zastosowania. Należy w szczególności podkreślić, iż do dnia dzisiejszego nie ma możliwości składania w formie elektronicznej wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz udzielania w formie elektronicznej informacji z rejestru, w tym udostępniania odpisów dokumentów przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego. Należy jednak oczekiwać na realizację, wynikającą z art. 58 ust. 2 ustawy z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym⁹, obowiązku umożliwienia przez organy władzy publicznej w terminie do dnia 1 maja 2008 r. wnoszenia podań i wniosków oraz innych czynności w postaci elektronicznej w przypadkach, gdy przepisy prawa wymagają składania ich w określonej formie lub według określonego wzoru.

Postulowane uproszczenia dorobku prawnego również w odniesieniu do regulacji gwarantujących bezpieczeństwo obrotu pozwalają jednak pozytywnie patrzeć w przyszłość. Eksponowane przez instytucje unijne kierunki zmian regulacji, zmierzających do upraszczania otoczenia biznesu, pozostają bowiem w ścisłym związku

9 Ustawa z dnia 18.09.2001 r. o podpisie elektronicznym (Dz.U. 01.130.1450 ze zm.).

z możliwościami realnego korzystania z dobrodziejstw techniki w zakresie między innymi pozyskiwania danych spółek. Wpływ regulacji unijnych, stosowanie i wykładnia prawa europejskiego, a w szczególności europeizacja regulacji krajowych gwarantuje niejako praktyczne stosowanie zasady jawności, służącej realizacji zasady bezpieczeństwa i pewności szeroko rozumianego obrotu prawnego.

SUMMARY

Principle of openness serves to implement principles of security and certainty of widely understood legal transactions. Disclosure of the companies' data allows recognizing the legal and financial situation of the company. Principle of openness is implemented in the national legal order on three levels: provision of information from the public open register, access to data from the open registration files and announcements in the official journal of national extent.

As a result of the EU accession, new challenges appeared in the national legal order leading, from practical point of view, to the duty of application and interpretation of European law. Influence of the EU provisions, application and interpretation of the European law guarantee practical application of the openness principle serving to implement principles of security and certainty of widely understood legal transactions.